

Ideologian paluu

Suomalainen politiikka on
yhteistyökyvyttöä riitelyä,
mutta ei enää yhdentekevää



Sami Metelinen
Toimituspäällikkö, EVA

sami.metelinen@eva.fi
@SamiMetelinen
www.eva.fi

- Kolme neljästä (74 %) suomalaisesta tuomitsee suomalaisen politiikan yhteistyökyvyttömäksi taktikoinniksi ja riitelyksi sekä kilpailijoiden kamppamiseksi. 87 prosenttia arvioi, että asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranaisten valehtelu politiikassa ovat yleistyneet.
- Verrattuna 20 vuotta sitten toteutettuun kyselyyn suomalaiset kokevat puolueiden välillä olevan nyt enemmän ideologisia eroja ja politiikan ei koeta enää olevan yhtä paljon pienten piirien käsissä.
- Enää 36 prosenttia arvioi suomalaisen politiikan yhdenmukaistuneen liiaksi ja puolueiden erojen hämärtyneen. Verrattuna vuonna 2002 toteutettuun Arvo- ja asennetutkimukseen 32 prosenttiyksikköä pienempi osuus kokee nyt politiikan yhdenmukaistuneen liiaksi.
- Suomalaiset jakaantuvat kahteen melko suureen osaan suhtautumisessaan Petteri Orpon oikeistohallitukseen. Hallitus tekee 41 prosentin mielestä oikeanlaista politiikkaa. Hieman suurempi osuus, 45 prosenttia, pitää hallituksen tekemää politiikkaa vääränlaisena.

Suomalaisten suhtautuminen politiikkaan on kyynistä. Poliittikkaa pidetään välttämättömänä yhteisten asioiden hoitamiseksi, mutta politiikkaan kuuluva vastakkainasettelua, kilpailijoiden kamppailamista ja riitelyä pidetään osin suorastaan luotaantyöntävänä. Suomalaisten politiikka-asenteissa havaitaan kuitenkin nyt myös demokratian kannalta myönteisiä kehityskulkuja: yhä useampi löytää itselleen mieluisan puolueen ja puolueiden välillä havaitaan selvempiä eroja verrattuna 20 vuotta aiemmin tehtyyn Arvo- ja asennetutkimuksen politiikanäkemyksiä luotaavaan kyselyyn.

Suomalaiset ovat varsin yksimielisiä siitä, mikä politiikassa on pielessä. 87 prosenttia arvioi, että asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranainen valehtelu politiikassa ovat yleistyneet (Kuvio 1). Vain neljä prosenttia on tästä näkemyksestä jokseenkin eri mieltä, ja täysin eri mieltä ei ole kukaan. Näkemykset ovat varsin yhtäläiset puoluekantaan ja väestöryhmään katsomatta.

Näkemyks politiikan riitaisuudesta kertoo kääntäen siitä, mitä suomalaiset kaikkein eniten toivoisivat politiikalta: asiakeskeisyyttä. Tähän huutoon eivät toistaiseksi puolueet ole kyenneet vastaamaan. Hallituksen

ja opposition vastakkainasetteluun perustuva enemmistöparlamentarismi on omiaan ylläpitämään yksinkertaistavaa politiikan tyyliä, joka ei osoita laantumisen merkkejä poliittisen vastakkainasettelun kärjistyessä keväällä 2024.

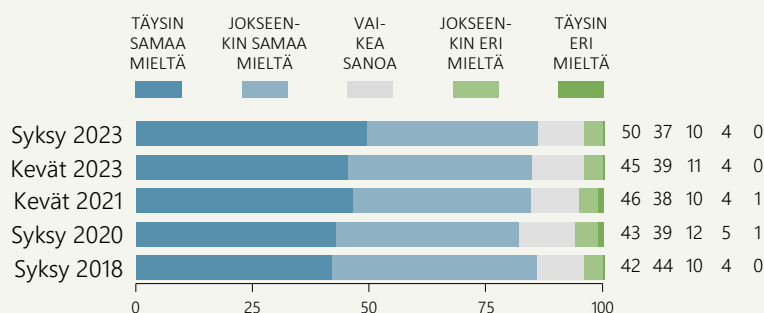
Syksyn 2023 Arvo- ja asennetutkimuksessa toistettiin kysymyskokonaisuus, joka viimeksi esitettiin suomalaisille myös reilut 20 vuotta aiemmin, vuoden 2002 Arvo- ja asennetutkimuksessa.¹

Tuolloin elettiin Paavo Lipposen (sd.) toisen hallituksen loppukautta ja valmistauduttiin kevään 2003 eduskuntavaaleihin. Nokian menestys oli nostanut Suomen talouden laman suosta, mutta vuonna 2002 oli koettu pieni taantuma, joka oli seurausta muun muassa syyskuun 2001 WTC-iskujen aiheuttamasta maailmanmarkkinoiden turbulenssista.

Lipposen hallitusten aikana oikeisto ja vasemmisto olivat jättäneet perinteisen vastakkainasettelunsa sivummalle ja löytäneet yhteisen sävelen Suomen julkisen talouden tasapainottamisesta. Lipposen hallituksia kutsuttiin sateenkaarihallituksiksi ja niissä olivat edustettuina päähallituspuolueiden,

”
Asiakeskeisyys
kiinnostaisi.

Kuvio 1. ”Asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranainen valehtelu politiikassa ovat yleistyneet” (%)



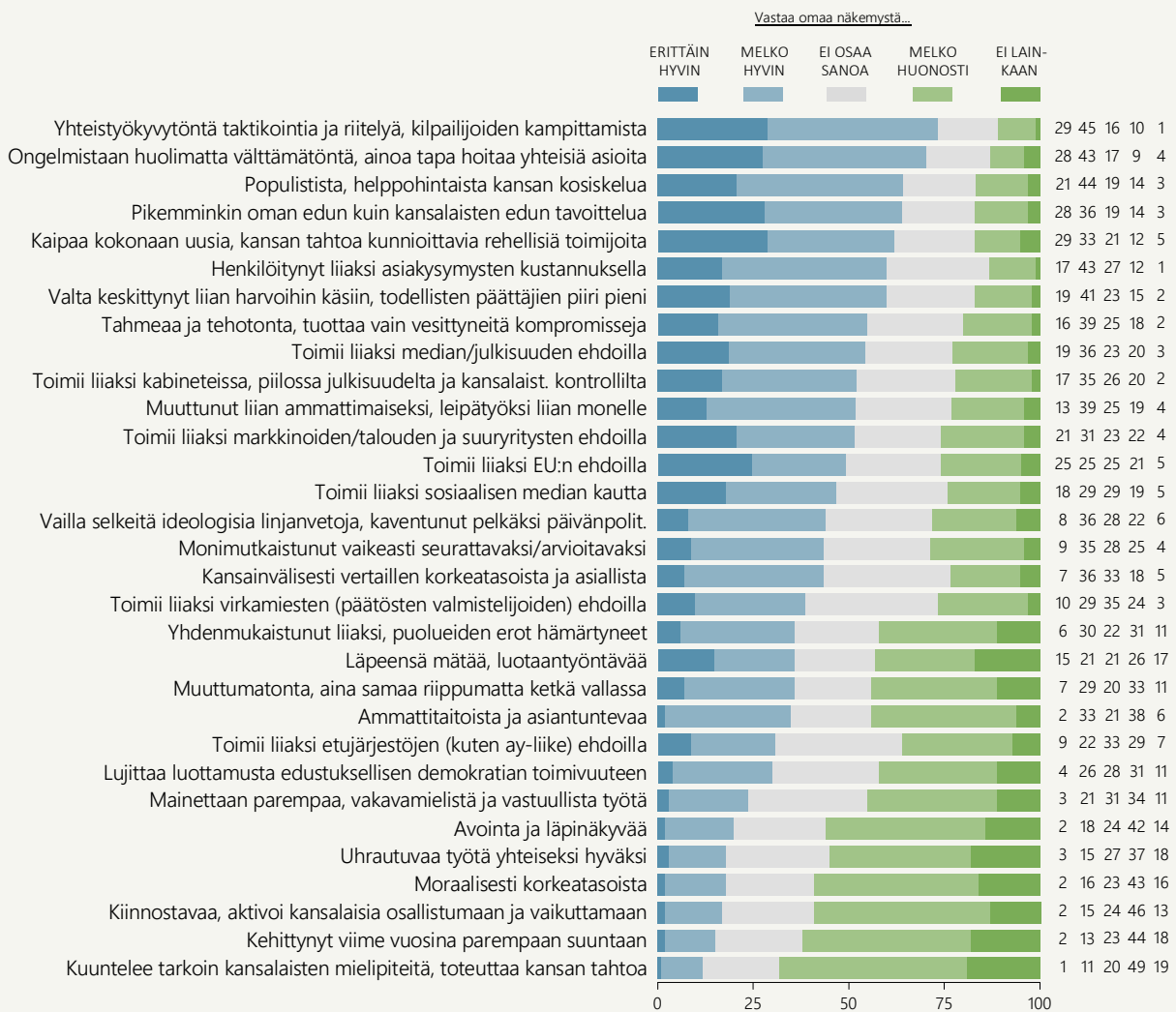
SDP:n ja kokoomuksen, lisäksi myös vihreät, vasemmistoliitto ja RKP.

Tuolloin suomalaisten politiikkanäemyksiä kuvasi apatia, joka johtui puolueiden samankaltaistumisesta kansalaisten silmissä. Nyt tämä politiikan ongelma näyttää väistyneen, kun elämme vasemmisto-oikeisto-rajat ylittävän hallituksen sijaan Petteri Orpon oikeistohallituksen aikaa.

Moni asia on toisin kuin tuolloin. Julkisen talouden tasapainottamisesta ei ole viime vuosina ollut yhteistä säveltä oikeisto- ja vasem-

mistopuolueiden välillä. Sen sijaan ulko- ja turvallisuuspolitiikasta on ollut yhteinen sävel. Vuonna 2003 juuri ulko- ja turvallisuuspolitiikka nousi ratkaisevaksi erottavaksi tekijäksi hallituksen ja opposition välillä. Keskustan puheenjohtaja Anneli Jäätteenmäki (kesk.) väitti vaalikeskusteluissa Paavo Lipposen hallituksen liittäneen Suomen Yhdysvaltojen koalitioon Irakin sodassa. Voitto eduskuntavaaleissa tuli, mutta Jäätteenmäki joutui sittemmin nopeasti luopumaan pääministerin paikasta juuri Irak-vuotoihin liittyvän skandaalin

Kuvio 2. Miten seuraavat politiikkaa koskevat yleiset väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kokonaiskuvaa, joka sinulla on nykyisestä suomalaisesta politiikasta?



takia. Tämänkertaisen Arvo- ja asennetutkimusten tulosten vertailua 20 vuoden takaiseen on tarkasteltava senhetkisessä poliittisessa kontekstissa. Vaikka ulkopoliittika tuolloin, keväällä 2003 ratkaisi vaalituloksen, on syytä huomata, että tuolloinen kysely toteutettiin ennen vaalikeskusteluja.

Vuonna 2003 julkaistu Arvo- ja asennetutkimus kertoi suomalaisten myös kaipaavan populistista puoluetta, joka toimisi pelotteena perinteisille puolueille.² Tämänkertaisen Arvo- ja asennetutkimuksen valossa vaikuttaisi siltä, että tähän populismin kaipuuseen on vastattu ja perussuomalaisten nousu hallitukseen on herättänyt tyytymättömässä kansanosassa tietynlaista toiveikkuutta siitä, että äänestämällä todella voi vaikuttaa maan suuntaan.

Huomionarvoista on, että tämä orastava kokemus huutoon vastaamisesta näyttäisi tapahtuneen vasta nyt, vaikka perussuomalaiset olivat ensi kertaa mukana jo Juha Sipilän (kesk.) hallituksessa vuosina 2015–2019. Vastausten kokonaisuus kieliikin siitä, että tuolloinen Timo Soinin johtama perussuomalaiset ei vielä kovin hyvin kyennyt lunastamaan tyytymättömän kansanosan odotuksia.

Valonpilkahduksista huolimatta suomalaisten perusvire politiikkaa kohtaan on kynninen ja syy on selvä. Kolme neljästä (74 %) suomalaisesta tuomitsee politiikan yhteistyökyyvyttömäksi taktikoinniksi ja riitelyksi sekä kilpailijoiden kampittamiseksi (Kuvio 2).

Penseä suhtautuminen suomalaisten poliitikkojen tapaan kampittaa toisiaan näkyy kautta linjan. Poliitikoiden ei koeta arvostavan äänestäjiä. Yli kaksi kolmesta (65 %) pitää suomalaista politiikkaa populistisena ja helppohintaisena kansan kosiskeluna. Likimain yhtä moni (64 %) arvioi politiikan olevan pikemminkin oman edun kuin kansalaisten edun tavoittelua. 62 prosenttia arvioi, että politiikka kaipaa kokonaan uusia, kansan

tahtoa kunnioittavia rehellisiä toimijoita. 60 prosentin mielestä politiikka on liiaksi henkilöitynyttä asiakysymysten kustannuksella. Enemmistö (55 %) kokee politiikan myös olevan tahmeaa ja tehotonta sekä tuottavan vain vesittyneitä kompromisseja.

Suomalaisten enemmistö yhtyy näihin kriittisiin näkemyksiin väestöryhmään tai puoluekantaan katsomatta. Samalla erimielisyys kuvausten osuvuudesta suomalaiseen politiikkaan jää koko väestön tasolla viidesosaan tai sen alle. Penseästä suhtautumisesta huolimatta suomalaiset ovat myös varsin yhtä mieltä (71 %) siitä, että politiikka on ongelmistaan huolimatta välttämätöntä ja ainoa tapa hoitaa yhteisiä asioita. Kaikesta kriittisyydestä ja skeptisyydestä huolimatta suomalaiset eivät siis ole valmiita sanoutumaan irti politiikasta, vaan toivoisivat sen olevan korkealaatuisempaa.

Peruskriittinen asennoituminen suomalaiseen politiikkaan on myös melko muuttumatonta. Näkemykset edellä mainituista suomalaisen politiikan kuvauksista eivät ole juuri muuttuneet 20 vuoden takaiseen mittaukseen verrattuna (ks. Liitekuvio). Merkittävin muutos edellä mainituissa politiikkaa kuvaavissa tekijöissä on tapahtunut kärkeen nousevan tekijän, yhteistyökyyvyn, kohdalla. Nyt 14 prosenttiyksikköä suurempi osuus kuin tuolloin kokee politiikan yhteistyökyyvyttömäksi taktikoinniksi, riitelyksi ja kilpailijoiden kampittamiseksi. Samaten kokemus politiikasta populistisena, helppohintaisena kansan kosiskeluna on kasvanut vuoden 2002 mittaukseen nähden (12 %-yks.). Näissä asioissa politiikka nähdään siis entistäkin synkemässä valossa.

Vastakaikua populismin kaipuulle

Näkemyseroja ja muutoksia positiivisempaan suuntaan 20 vuoden takaiseen nähden alkaa esiintyä, kun tarkastellaan, kenen ehdoilla

politiikkaa toteutetaan. Enemmistö (55 %) moittii politiikan toimivan liiaksi median ja julkisuuden ehdoilla (ks. Kuvio 2 edellä). Varsinkin Liike Nytin (85 %), perussuomalaisten (75 %), kristillisdemokraattien (69 %), kokoomuksen (59 %) ja keskustan (54 %) äänestäjät moittivat politiikan media- ja julkisuusvetoisuutta (ks. Kuvioliite).³

Vasemmistopuolueiden sekä vihreiden ja RKP:n kannattajissa enemmistö ei näe politiikan toimivan liiaksi median ehdoilla. Koko väestön tasolla näkemys ei ole juuri muuttunut 20 vuoden takaisesta (ks. Liitekuvio). Tälle sukua on näkemys siitä, että politiikka toimii liiaksi sosiaalisen median kautta. Sitä mieltä on vajaa puolet (47 %) suomalaisista.

Niukka enemmistö (52 %) kokee politiikan toimivan liiaksi markkinoiden, talouden ja suuryritysten ehdoilla. Tämä näkemys on kuitenkin vähentynyt 20 vuoden takaiseen nähdessä (-12 %-yks., ks. Liitekuvio). Huomattava osa nykyisten hallituspuolueiden kannattajista arvioi, että markkinat, talous ja suuryritykset tuleekin ottaa politiikassa huomioon. Kokoomuksen äänestäjistä vain vajaa viidesosa (18 %) arvioi talousnäkökulmien ohjaavan politiikkaa liiaksi, ja enemmistö (57 %) torjuu näkemyksen. Hallituspuolueista perussuomalaisten, RKP:n ja kristillisdemokraattien kohdalla näkemykset jakaantuvat kahteen tasavahvaan leiriin. Sen sijaan vasemmistoliiton (81 %), SDP:n (76 %) ja vihreiden (72 %) kannattajien selvä enemmistö kokee nykypolitiikan liian talousvetoiseksi.

Liikaa EU:n ehdoilla toimivaksi nykypolitiikan kokee puolet (50 %) suomalaisista. Tämä näkemys on vähentynyt selvästi 20 vuoden takaisesta (-15 %-yks.) ja muutoksella on yhteys siihen, että nykyään selvä enemmistö suomalaisista suhtautuu myönteisesti maamme EU-jäsenyyteen.⁴ Poliitiikan EU-vetoisuuteen suhtautuvat kielteisimmin perussuomalaiset, joista 88 prosenttia moit-

tii EU:n vaikutusta nykyisessä politiikassa. Myös kristillisdemokraattien enemmistö (62 %) ja noin puolet keskustan (50 %) ja kokoomuksen (48 %) äänestäjistä ajattelee samalla tavalla. Oppositioapuolueiden ja RKP:n äänestäjistä selvästi alle puolet kokee politiikan turhan EU-vetoiseksi.

Virkamiesten eli päätösten valmistelijoiden ehdoilla toimivaksi politiikkaa moittii vain 39 prosenttia, ja tällainen näkemys on vähentynyt 20 vuoden takaisesta (-12 %-yks.). Tämä on linjassa sen kanssa, että suomalaisilla on nykyisin virkamiesten toiminnasta varsin myönteinen käsitys, jos verrataan menneisiin vuosikymmeniin, jolloin suomalaiset kokivat itsensä vielä virkamiesten armoilla toimivina hallintoalamaisina.⁵

Vajaa kolmasosa (31 %) kokee politiikan toimivan liiaksi etujärjestöjen (kuten ay-liike) ehdoilla, mutta hieman useampi (36 %) torjuu tämän näkemyksen. Kannat jakautuvat hyvin voimakkaasti puoluekannan mukaan. Perussuomalaisten kannattajien enemmistö (57 %), kokoomuksen kannattajista puolet (51 %) ja keskustan kannattajistakin 47 prosenttia kokee politiikan toimivan liiaksi etujärjestöjen ehdoilla. Muiden puolueiden kannattajissa tälle näkemykselle ei ole kovin suurta kaikupohjaa, joskin enemmistö torjuu sen vain SDP:n ja vasemmistoliiton äänestäjäryhmissä.

Vastausaineistossa havaitaan mielenkiintoinen korrelaatio suhtautumisessa nykyiseen hallitukseen ja siinä, toimiiko politiikka vastaajien mielestä liikaa joidenkin tahojen ehdoilla. Sama vastaajajoukko, joka kokee politiikan liian EU-vetoiseksi ja liian etujärjestövetoiseksi, on taipuvainen myös suhtautumaan myönteisesti Petteri Orpon hallituksen harjoittamaan politiikkaan. Toisaalta samat

Vasemmisto ei pidä talouspainotuksista.

Miesten ja naisten puolueet

Suhtautumisessa Petteri Orpon hallituksen politiikkaan on selväpiirteisiä eroja sukupuolten, ikäryhmien ja ammattiaseman mukaan. Miehistä reilu puolet (52 %) arvioi nykyisen hallituksen politiikan oikeanlaiseksi, mutta naisista samaan arvioon päätyy vain vajaa kolmannes (31 %, ks. Kuvioliite).

18–25-vuotiaiden ikäryhmässä hallituksen politiikan suosio jää kolmasosan (34 %) tasolle, mutta 26–35-vuotiaiden ryhmässä peräti puolet (50 %) arvioi politiikan oikeanlaiseksi, mikä on korkein osuus eri ikäryhmistä. Yli puolet ylemmistä toimihenkilöistä (59 %) ja puolet (51 %) yrittäjistä pitää hallituksen politiikkaa oikeanlaisena, mutta enemmistö työttömistä (59 %) ja puolet (51 %) alemmista toimihenkilöistä pitää politiikkaa vääränlaisena.

Yhteistä kaikille näille väestöryhmille on se, että puoluekannatus ryhmän sisällä poikkeaa huomattavasti koko väestön lukemista. Perussuomalaisten äänestäjistä valtaosa ja kokoomuksen äänestäjistäkin selvä enemmistö on miehiä. Vastaavasti oppositiopuolueista vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjien enemmistöt ovat naisia. Vasemmistoliiton äänestäjissä on myös vähäistä suurempi muunsukupuolisten joukko. SDP:tä ja keskustaa äänestävät jotakuinkin yhtä paljon miehet kuin naiset. Puolueiden kannatus on ollut viime vuosina selvästi sukupuolittumassa.⁷

Puoluekannatuksissa on niin ikään selviä eroavaisuuksia ikäryhmittäin. Perussuomalaisten kannatus on suurimmillaan nuorten työikäisten eli alle 26–45-vuotiaiden ikäluokassa, joka myös suhtautuu hallituksen politiikkaan keskimääräistä suopeammin. Sen sijaan SDP:n kannatus on kyseisissä ikäryhmissä alhaisimmillaan. Puolueen kannatus on painottunut erityisesti yli 56-vuotiaisiin, kun taas kokoomuksen kannatus on SDP:tä ja perussuomalaisia tasaisemmin jakautunut eri ikäryhmiin. Oppositiopuolueista vihreiden kannatus on painottunut alle 45-vuotiaisiin ja vasemmistoliiton kannatus alle 35-vuotiaisiin. Keskustan kannatus painottuu vuorostaan yli 46-vuotiaisiin.

Eri ammattiryhmistä kokoomuksen kannatus on selvästi muita puolueita vahvempaa johtavassa asemassa olevien ja ylempien toimihenkilöiden ryhmissä ja keskimääräistä vahvempaa myös yrittäjien keskuudessa. Perussuomalaiset on yrittäjien ykköspuolue ja kannatus on keskimääräistä vahvempaa myös työntekijöiden keskuudessa. SDP on eläkeläisten ja työntekijöiden ykköspuolue ja puolueen kannatus on keskimääräistä suurempaa myös alempien toimihenkilöiden kohdalla. Vihreät ja vasemmistoliitto vuorostaan ovat opiskelijoiden suosikkipuolueita.

Syy-seuraussuhteet suhtautumiseroissa harjoitettuun politiikkaan ovat monin paikoin epäselviä. Joissakin tapauksissa selitys negatiiviselle suhtautumiselle hallitukseen on ilmeinen. Näin on esimerkiksi työttömien kohdalla, joihin hallituksen työttömyysturvavaleikkaukset kohdistuvat. Vastaavasti hallituksen politiikkaa voi luonnehtia yrittäjämynönteiseksi, mikä vahvistanee yrittäjien positiivista asennoitumista sekä hallituksen politiikkaan että sitä kautta hallituspuolueisiin. Toisaalta yhteys on pidempi-ikäinen kuin nykyinen hallitus. Kokoomus on ollut yrittäjien keskuudessa suosittu puolue ennenkin ja perussuomalaisetkin jo useampia vuosia.

Arvo- ja asennetutkimuksen aineistossa politiikkateemat vaikuttaisivat yhä vahvemmin jakaantuvan miesten ja naisten teemoihin. Miehet ovat pääpiirteittäin naisia enemmän kiinnostuneita kovasta turvallisuudesta ja taloudesta, kun taas naiset ovat kiinnostuneempia sosiaalisista, tasa-arvokysymyksistä sekä ympäristöaiheista. Poliitiikan sukupuolittumisella vaikuttaisi siis olevan yhteys politiikan polarisoitumiseen, mutta syy-seuraussuhteiden selvittäminen edellyttää lisää tutkimusta.

vastaajajoukko on myös taipuvainen torjumaan näkemyksen politiikasta liian talous- ja markkinapainotteisena.⁶ Nämä yhteydet vastaajien näkemyksissä antavat osviittaa siitä, että huomattava osa nykyisiä hallituspuolueita äänestäneistä kokee nyt saaneensa vasta-kaikua tyytymättömyyden osoitukselle aiemmin harjoitettua politiikkaa kohtaan.

Suomalaiset jakaantuvat kahteen leiriin suhtautumisessaan Petteri Orpon oikeistohallitukseen. Hallitus tekee 41 prosentin mielestä oikeanlaista politiikkaa, vaikka sillä on omat ongelmansa (Kuvio 3). Aavistuksen suurempi osuus, 45 prosenttia, pitää hallituksen teemmää politiikkaa vääränlaisena.

Kysely toteutettiin syyskuussa 2023 sen jälkeen, kun hallitus oli kesän rasismikohun jälkeen päässyt kunnolla aloittamaan työnsä. Tulokset kuvaavat siis suomalaisten lähtökoh- taista suhtautumista hallitukseen ja sen poliit- tiseen agendaan ilman talven 2023 ja kevään 2024 työmarkkinalevottomuuksien mahdolli- sia vaikutuksia. Ajankohdan takia tulosta voi pitää hyvänä arviona siitä, miten kansalaiset suhtautuvat yleisesti ottaen Orpon hallituk- sen poliittiseen agendaan, jonka pääasialliset painopisteet ovat julkisen talouden tasa- painottaminen menoleikkauksilla, maahan- muuttopolitiikan tiukentaminen ja työmark- kinoiden uudistaminen joustavammaksi.

Väestöryhmittäinen tarkastelu paljastaa, että suhtautuminen hallitukseen on hyvin voimakkaasti jakautunutta hallitus-oppo- sitio-asetelman mukaisesti (ks. Kuvioliite). Toisaalta mielenkiintoisia eroavaisuuksia paljastuu myös sukupuolten, ikäryhmien ja ammattiryhmien välillä. Nämä näkemyse- rot heijastelevat pitkälti puoluekannatuksen jakaantumista eri väestöryhmissä. (ks. *Mies- ten ja naisten puolueet*, s. 7).

Kokoomuksen (88 %) ja perussuomalais- ten (84 %) äänestäjistä lähes kaikki pitävät nykyhallituksen politiikkaa oikeanlaisena.

Hallituspuolueista myös RKP:n kannattajien enemmistö (57 %) arvioi hallituksen poli- tiikan linjan oikeaksi. Kristillisdemokraat- tien äänestäjistä kuitenkin vain vajaa puo- let (48 %) antaa siunauksensa hallituksen politiikalle. Molempien pienten hallitus- kumppaneiden äänestäjien joukossa on mer- kittävä vähemmistö (35 %), jota hallituksen poliittinen linja epäilyttää.

Hallituspuolueiden ohella myös kah- den oppositiopuolueen kannattajista löytyy vähäistä suurempaa tukea hallituksen lin- jalle. Liike Nytin äänestäjistä selvä enem- mistö (61 %) kokee hallituksen linjan hyväksi. Kolmasosa (33 %) keskustan äänestäjistä pitää hallituksen politiikkaa oikeanlaisena, mutta hieman suurempi osuus (37 %) ei pidä.

Jyrkästi vastakkaiselle linjalle hallituksen kanssa asettuvat vihreiden (88 %), vasemmis- toliiton (90 %) ja SDP:n (92 %) kannattajat.

Jakauma näyttää varsin samanlaiselta, kun suhtautumista hallituksen politiikkaan tarkastellaan kielteisestä positiosta käsin. 46 prosenttia ei voi antaa tukeaan hallituksen politiikalle, koska se on politiikassaan hako- teilla (Kuvio 4). 39 prosenttia torjuu väittämän ja antaa hallituksen politiikalle tukensa.

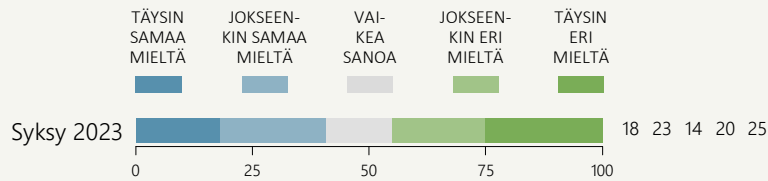
Odotetusti eri väestöryhmät suhtautuvat väittämään hallituksen politiikan olemisesta hakoteilla lähes tasan päinvastoin kuin väittä- mään hallituksen politiikan oikeellisuudesta.

Vähemmän kabinettisuhmurointia

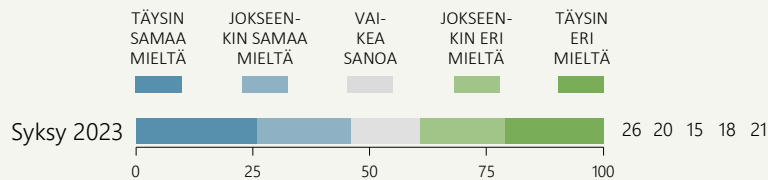
Muutoksessa 20 vuoden takaisiin politiikka- näkemyksiin eniten huomiota kiinnittää se, että näkemys politiikasta salamyhkäisenä, muuttumattomana pienen piirin kabinetti- politikointina on vähentynyt selvästi.

Kuusi kymmenestä (60 %) arvioi vallan keskittyneen liian harvoihin käsiin ja todellisten päättäjien piirin olevan pieni (ks. Kuvio 2 edellä). Näkemyksessä on tapahtunut iso muu-

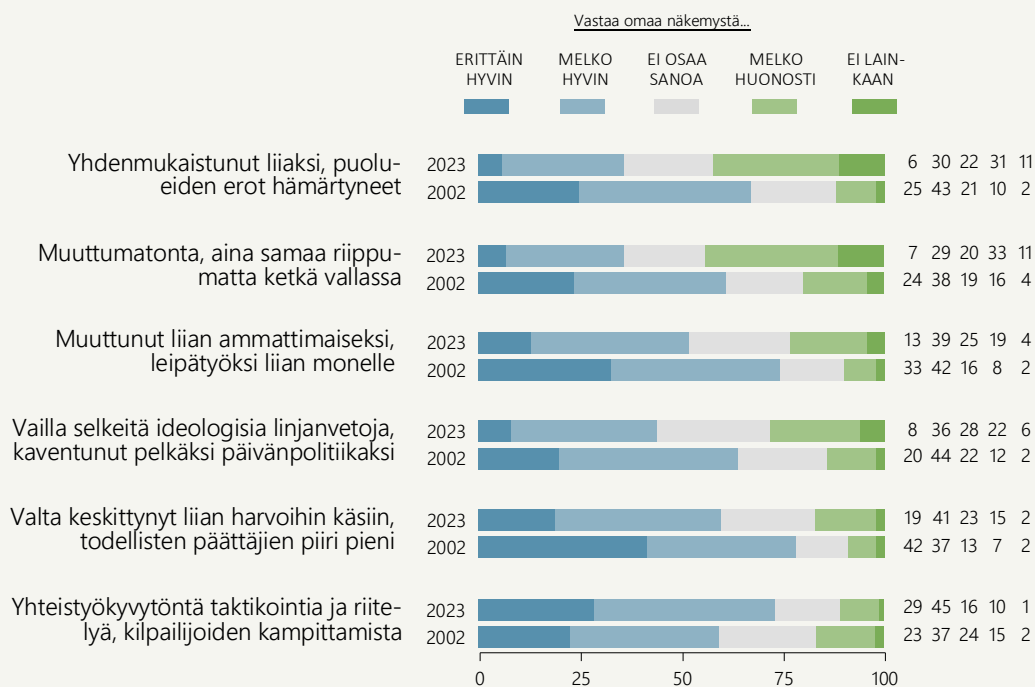
Kuvio 3. "Vaikka maamme nykyisellä hallituksella on omat ongelmansa, tekee se mielestäni oikeanlaista politiikkaa" (%)



Kuvio 4. "Maamme nykyinen hallitus on politiikassaan hakoteillä, enkä sen vuoksi voi antaa tukeani sen politiikalle" (%)



Kuvio 5. Suurimmat muutokset politiikanäkemyksissä talvella 2002 ja syksyllä 2023 (%)



tos (-19 %-yks, Kuvio 5) 20 vuoden takaiseen mittaukseen nähden. Suomalaisten mielestä siis todellisten päättäjien joukko on kahdessa vuosikymmenessä laajentunut. Tämä kuvaa hyvin yleistä muutosta suomalaisten politiikanäkemyksissä: yhä useampi kansanosa arvioi tulevansa edustetuksi ja ehkä jopa kuuluksi.

Erityisesti huomion kiinnittää se, että kyselyn nuorimmissa ikäryhmissä keskimääräistä harvempi kokee vallankäytön tiivistyneen pieneen piiriin. On siis mahdollista, että nuorempien ikäluokkien ikääntyneempiä myönteisemmät politiikanäkemykset ovat valtaamassa alaa. On syytä pitää mielessä, että muutos positiivisempaan on tapahtunut tilanteesta, jossa politiikka nähtiin tyystin kansasta etääntyneeksi.

Enemmistön kokonaiskuva politiikan avoimuudesta on toki edelleen synkkä. Niukka enemmistö (52 %) sanoo, että politiikka toimii nykyisin liiaksi kabinetiteissa, piilossa julkisuudelta ja kansalaisten kontrollilta. Yhtä moni (52 %) katsoo, että politiikka on muuttunut liian ammattimaiseksi ja leipätyöksi liian monelle. Näkemys kabinettipolitikoinnin liiallisuudesta on kuitenkin vähentynyt 20 vuoden takaisesta melko paljon (-10 %-yks., ks. Liitekuvio) ja näkemys politiikan liiallisesta ammattimaistumisesta on vähentynyt selvästi, lähes neljänneksellä (-23 %-yks., Kuvio 5 edellä).

Selvästi alle puolet (44 %) katsoo politiikan toimivan vailla selkeitä ideologisia linjanvetoja ja kaventuneen pelkäksi päivänpolitiikaksi. Yhtä moni (44 %) katsoo politiikan monimutkaistuneen vaikeasti seurattavaksi ja arvioitavaksi. Monimutkaistumisen suhteen näkemykset eivät ole muuttuneet 20 vuodessa paljoakaan, mutta politiikan moittiminen ideologiattomaksi on vähentynyt tuntuvasti. Vielä 20 vuotta sitten lähes kaksi kolmesta koki, että politiikasta puuttuvat sel-

keät ideologiset linjanvedot (-20 %-yks., Kuvio 5 edellä).

Keskeinen muutos suomalaisten politiikanäkemyksissä koskeekin nimenomaan politiikan ideologista sisältöä. Puolueiden välillä on nykyään eroja, ja sen kansalaiset kokevat hyväksi kehitykseksi. Tässä asiassa puoluekannan perusteella ei ole havaittavissa suuria eroja.

Enää reilu 36 prosenttia arvioi suomalaisen politiikan yhdenmukaistuneen liiaksi ja puolueiden erojen hämärtyneen. Tässä on tapahtunut suurin muutos suomalaisten näkemyksissä. Vielä vuonna 2002 reilu kaksi kolmasosaa (68 %) koki puolueiden välisten erojen hämärtyneen. Nyt siis 32 prosenttiyksikköä pienempi osuus ajattelee näin.

Samaa sukua on näkemys, jonka mukaan politiikka on muuttumatonta, aina samaa riippumatta siitä, ketkä ovat vallassa. Näin ajattelee niin ikään 36 prosenttia, mutta näkemykseen yhtyvien osuus on vähentynyt neljänneksellä 20 vuoden takaiseen verrattuna (-26 %-yks.).

Puolueet eivät vakuuta

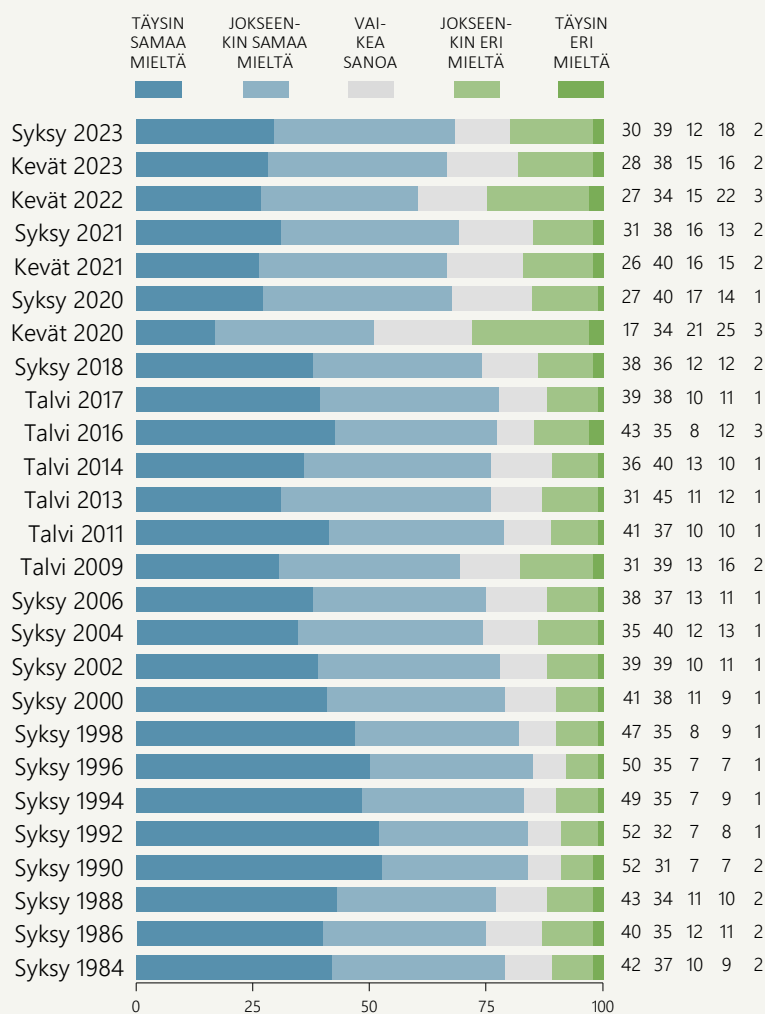
Vaikka puolueissa nähdään nykyisin ideologisia eroja, melko yhtä mieltä suomalaiset ovat siitä, että puolueet kokonaisuutena katsoen ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista. Näin arvioi 69 prosenttia suomalaisista (Kuvio 6). Vain viidesosa (20 %) kokee puolueiden työskentelevän tavallisten ihmisten ongelmien parissa.

Samaan aikaan, kun demokratian arvioidaan toimivan nykyään aiempaa paremmin, puolueet eivät tunnu vastaavan aiempaa paremmin ihmisten ongelmiin. Puoluekan- takohtainen tarkastelu paljastaa kriittisyyden olevan laajaa kaikissa äänestäjäryhmissä (ks. Kuvioliite).

Ideologisia eroja on.



Kuvio 6. "Puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista" (%)



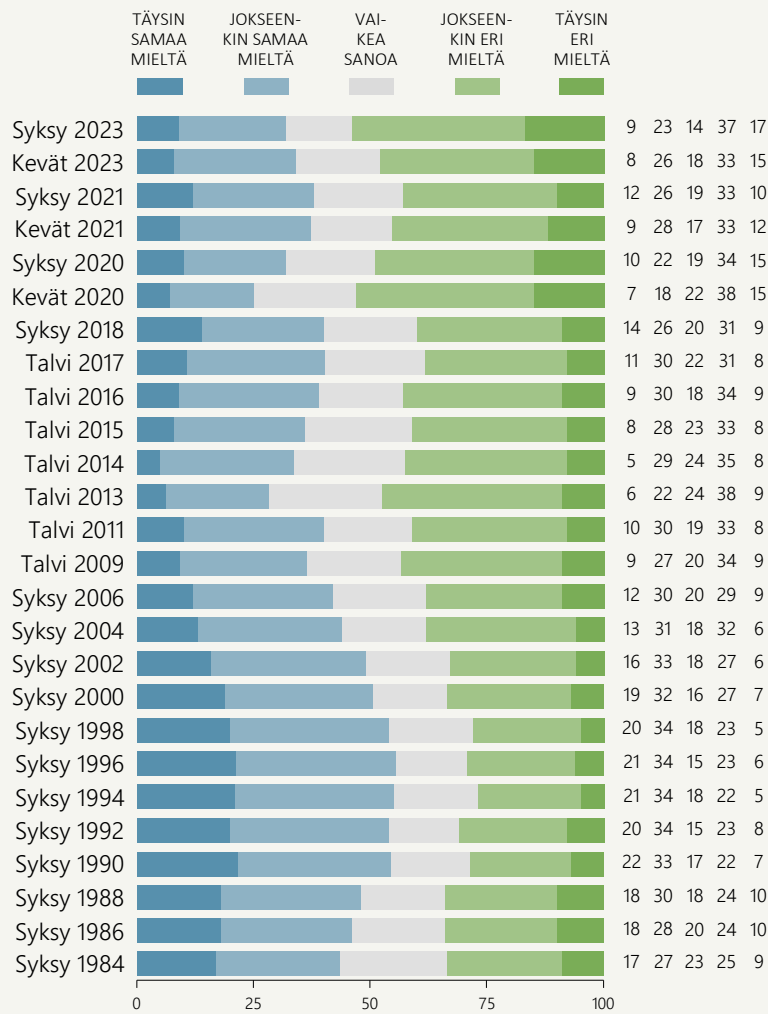
Toisaalta varsin moni ilmoittaa löytävänsä nykyään itselleen ainakin asialistan kannalta sopivan puolueen. Vain kolmasosa (32 %) arvioi, ettei mikään puolue aja juuri itselle tärkeitä asioita (Kuvio 7). Enemmistö (54 %) löytää puolueen, joka ajaa itselle tärkeitä asioita.

Tilanne suomalaisen puoluekentän tarjonnassa vaikuttaa huomattavasti paremmalta kuin vuosituhannen vaihteessa, jolloin enemmistö ei löytänyt itselleen tärkeitä asioita hoitavaa puoluetta. Vuoden 2020 koronakevät muutti kertaheitolla suomalaisten suh-

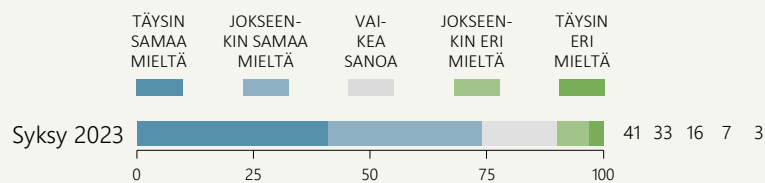
tautumisen politiikkaan. Sen jälkeen näkemykset näyttivät palautuvan lähemmäs pitkän aikavälin keskimääräistä suhtautumista, mutta kevään 2023 vaalien jälkeen ollaan jälleen likimain samoissa lukemissa kuin koronakeväänä.

Kolme neljästä (74 %) sanoo edelleen luottavansa puolueeseen, jota äänesti viime eduskuntavaaleissa (Kuvio 8). Kymmenen prosenttia kertoo menettäneensä luottamuksen äänestämäänsä puolueeseen. Pettyneiden osuus jää niin pieneksi, että kokonaiskuvassa voi sanoa, ettei vielä syksyllä ollut käytän-

Kuvio 7. "Mikään puolue ei aja juuri minulle tärkeitä asioita" (%)



Kuvio 8. "Luotan edelleen puolueeseen, jota äänestin viime eduskuntavaaleissa" (%)



nössä katsoen yhtäkään puoluetta kohtaan muodostunut vielä selvästi havaittavaa petty- myksen kokemusta, joka vaikuttaisi puolueen kannatukseen.⁸

Vuoden 2023 hallitusneuvottelut vahvis- tivat toistaiseksi Suomeen blokkipolitiikan, mikä on ollut omiaan korostamaan puoluei- den välisiä näkemyseroja. Tässä tilanteessa suomalaisten enemmistö siis kokee löytä- vänsä itselleen puolueen, jota voi äänestää.

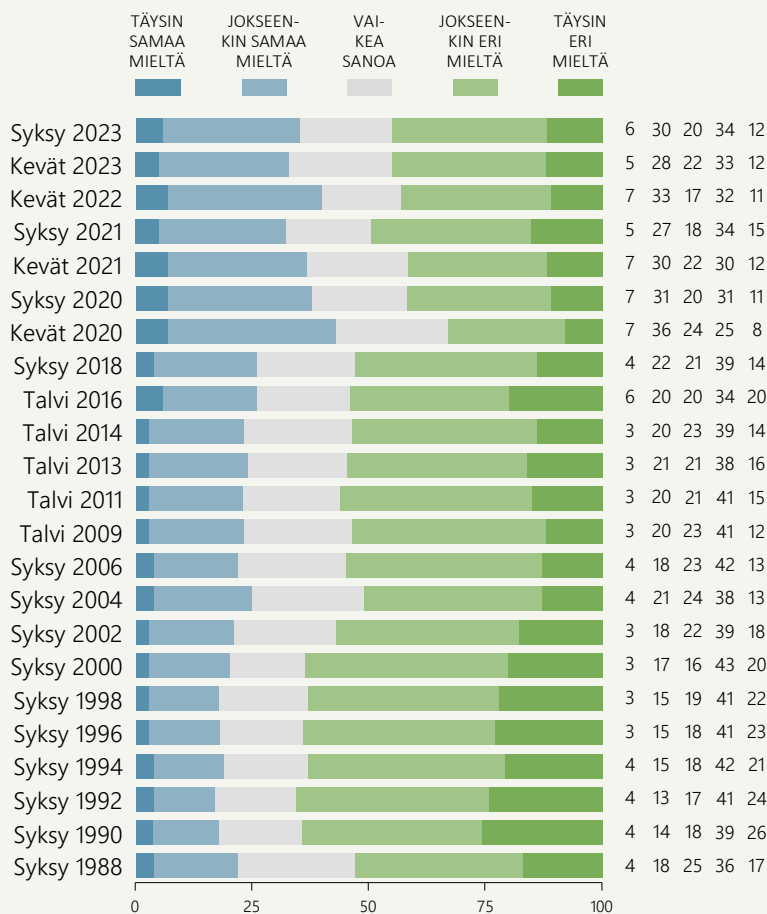
Pitkällä aikavälillä on ilmeistä, että perus- suomalaisten nousu suurten puolueiden joukkoon on edesauttanut sekä suomalaisen politiikan kärjistymistä blokkipolitiikaksi että puolueiden välisten erojen piirtymistä äänes-

täjille ymmärrettäviksi. Arvo- ja asennetutki- muksen tulokset kielivät siitä, että tyytymät- tömät löytävät yhä paremmin kanavia vaikut- taa itselle tärkeisiin asioihin ja tulokset anta- vat aihetta tulkintaan, että demokratia toimii Suomessa nykyisin paremmin kuin menneinä vuosikymmeninä.

Politiikkaan tyytyväisiäkin on

Kaikki eivät tarkastele politiikkaa kriittisessä valossa. Vain 36 prosenttia ottaa tyystin pesä- eron politiikkaan kuvaten sitä läpeensä mädäksi ja luotaantyöntäväksi (ks. Kuvio 2, s. 4). Poli- tiikkaan täysin turhautuneet paikantuvat eri-

Kuvio 9. "Demokratia toimii Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa" (%)



tyisesti matalasti koulutettuihin, alle 4 000 asukkaan paikkakunnilla asuviin, työntekijöihin itsensä lukeviin ja työttömiin. Puolueiden kannattajista politiikkaan yleistyytymättömiä on etenkin Liike Nytin (58 %), vasemmistoliiton (48 %), SDP:n (45 %) ja perussuomalaisten (43 %) keskuudessa. Politiikkaan turhautuminen ei siis ole kysymys, joka noudattelisi hallitus-oppositiorajoja.

Politiikan luotaantyöntäväksi kokevien osuus on yhtä suuri kuin niiden osuus, jotka arvioivat, ettei demokratiassamme ole juuri parantamisen varaa. 36 prosenttia arvioi demokratian toimivan maassamme niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa (Kuvio 9). Tätä suurempi osa (46 %) kuitenkin ei ole täysin vakuuttunut demokratian toimivuudesta Suomessa.

Epäilevällä suhtautumisella suomalaisen demokratian toimivuuteen on pitkä historia. Enemmistö ei ole luottanut suomalaisen demokratian toimivuuteen kertaakaan vuodesta 1988 jatkuneen mittaushistorian aikana. Demokratian toimivuutta pidetään kuitenkin parempana kuin 1990-luvulla, ja

erityisesti demokratian toimivuuteen kriittisten osuus on pienentynyt selvästi tuolloisista korkeista lukemista. Lähimpänä enemmistöä oltiin vuonna 2020, jolloin koronaviruksen aiheuttamien rajoitusten ja kansalaisten suuren luottamus suomalaisen politiikan toimivuuteen.⁹

Viime vuodet on eletty kriisien aikaa, mutta myös ripeää kriisipäätöksenteon aikaa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan keväällä 2022 nosti suomalaisten luottamuksen demokratiaan toistamiseen lyhyen ajan sisään ennätyslukemiin silloin tehdyssä

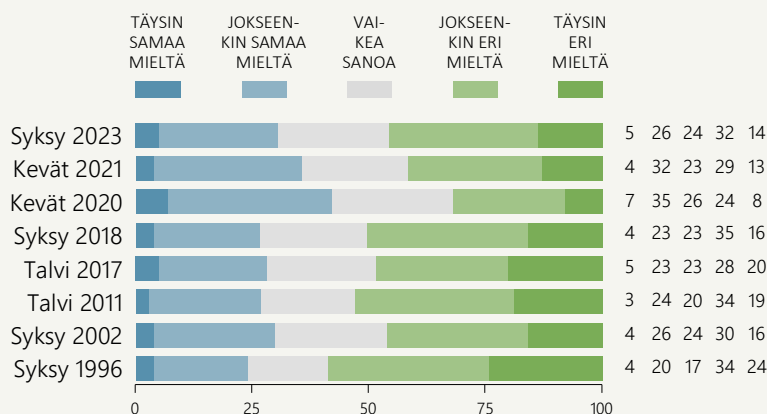
Arvo- ja asennetutkimuksen mittauksessa.¹⁰

Eduskunta osoittikin kyseisenä vuonna kykynsä tehdä isojakin suunnanmuutoksia politiikassaan, kun Suomi päätti hakea Nato-jäsenyyttä eduskunnan ollessa asian suhteen varsin yksituumainen.

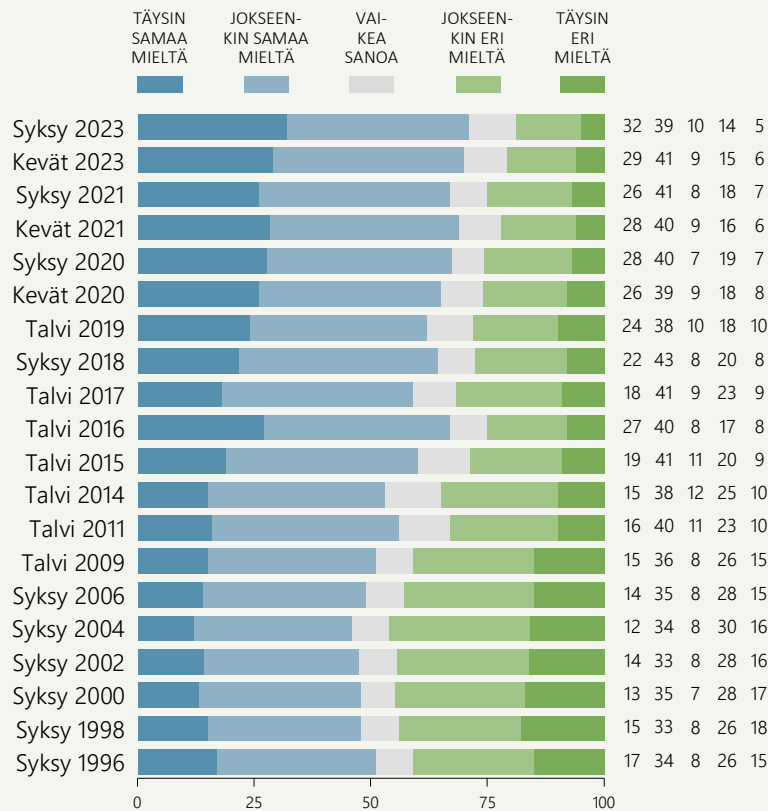
Suhtautuminen suomalaisen demokratian toimivuuteen on tämän jälkeenkin pysynyt aavistuksen aiempia vuosia luottavaisemalla tasolla. Toisaalta yksituumaisuus on

”
Näkemykset polarisoituvat.”

Kuvio 10. ”Politiikan moraalialla mitoitetaan maassamme suotta, sillä valtaosa poliitikoistamme on rehellisiä ja tunnollisia ihmisiä” (%)



Kuvio 11. "Olen kiinnostunut politiikasta ja seuraan sitä aktiivisesti" (%)



selvästi saanut väistyä kansaa jakavampien teemojen myötä. Tätä kirjoitettaessa suomalaiset ovat valmistautumassa vuosikausiin suurimpiin poliittisiin lakkoihin.

Syksyn 2023 Arvo- ja asennetutkimuksissa havaittiin ensimmäistä kertaa huoli kansalaisten poliittisten vastakkainasetteluiden ääri-ilmiöistä ja kärjistymisestä jopa väkivallaksi.¹¹ Vaikka aiemminkin Arvo- ja asennetutkimuksissa on ollut havaittavissa asteittain kehittyvää voimakkaampaa ryhmittymistä oikeisto- ja vasemmistoblokkeihin äänestäjinä, syksyn tutkimuksissa havaittiin ensi kertaa, että äänestäjäryhmät kokevat politiikan polarisoinnin potentiaalisena uhkana.

Polarisoinnin positiivinen käännepuoli on, että politiikka ei ole suomalaisille enää yhdentekevää, vaan yhä useampi kokee, että äänestämällä voi todella vaikuttaa asioihin.

Merkittävä ja vähitellen kasvava väestönosa kuvailee suomalaista nykypolitiikkaa positiivisin sanankäntein. 43 prosenttia arvioi suomalaisen politiikan olevan nykyisin kansainvälisesti vertaillen korkeatasoista ja asiallista (ks. Kuvio 2, s. 4). Reilu kolmasosa (35 %) kuvaa politiikkaa ammattitaitoiseksi ja asiantuntevaksi. Neljäsosa (24 %) sanoo, että se on mainettaan parempaa, vakavamielistä ja vastuullista työtä.

Avoimena ja läpinäkyvänä politiikkaa pitää kuitenkin vain viidesosa (20 %), mutta enemmistö (56 %) on tästä toista mieltä. Kynnistä perusasennoitumista kuvaa se, että alle viidesosa (18 %) pitää politiikkaa uhrautuvana työnä yhteiseksi hyväksi ja moraalisesti korkeatasoisena sitä pitää yhtä harva (18 %). Enemmistö torjuu käsityksen politiikasta uhrautuvana työnä (55 %) ja moraalisesti korkeatasoisena (59 %).

Toisaalta politiikan positiivisessa valossa näkevien osuus on useimpien asioiden kohdalla hieman kasvamaan päin 20 vuoden takaiseen verrattuna. Kesimääräistä enemmän positiivista asennoitumista politiikkaan paikantuu alle 35-vuotiaiden ikäluokkiin, korkeasti koulutettuihin, hyvässä sosioekonomisessa asemassa oleviin sekä kokoomuksen, keskustan ja RKP:n kannattajiin.

Poliitikkojen moraaliin ei kuitenkaan laajemmin luoteta. Vain 31 prosenttia yhtyy väitteeseen, jonka mukaan politiikan moraalialoitetaan maassamme suotta, sillä valtaosa poliitikoistamme on rehellisiä ja tunnollisia ihmisiä (Kuvio 10). Melkein puolet (46 %) ei pidä poliitikkojemme enemmistöä rehellisinä ja tunnollisina ihmisinä.

Mielenkiintoiset poikkeukset pääsääntöön tarjoavat keskustan (58 %) ja kokoomuksen (54 %) äänestäjät, joiden enemmistöt pitävät valtaosaa poliitikoistamme rehellisinä ja tunnollisina. Keskustan äänestäjien keskuudessa luottamus poliitikkojen rehellisyyteen on aiemminkin ollut korkealla tasolla, mutta muilta osin näkemyksissä näyttää tapahtuneen hallitus-oppositiolinjoiden mukainen muutos edelliseen, vuoden 2021 mittaukseen nähden. Tuolloin vallassa oli vielä Sanna Marinin (sd.) hallitus. Osin luottamuksen puute poliitikkoihin näyttäisi siis selittyvän sillä, että juuri muiden kuin oman suosikkipuolueen tai -blokin poliitikoita pidetään epärehellisinä. Mutta kyse ei ole pelkästään

kuplautumisesta oman suosikkipuolueen taakse. Poliitiikan tekemisen tapa ei selvästikään tyydytä suomalaisia, eikä se ole tyydyttänyt aiempina vuosikymmeninä.

Ei innosta osallistumaan

Tässä valossa ei ole yllättävää, että vain viidesosa (17 %) pitää politiikkaa niin kiinnostavana, että se aktivoisi kansalaisia osallistumaan ja vaikuttamaan. Enemmistö (59 %) torjuu käsityksen politiikan mukaansatempaavuudesta (ks. Kuvio 2 s. 4). Toisaalta tämä ei ole koko totuus politiikan kiinnostavuudesta.

Vaikka politiikka ei ole niin kiinnostavaa, että se aktivoisi osallistumaan, houkuttelee se kuitenkin seuraamaan. Peräti 71 prosenttia sanoo olevansa kiinnostuneita politiikansa ja seuraavansa sitä aktiivisesti (Kuvio 11). Viidennes (19 %) ilmoittaa jäävänsä passiiviseksi politiikan seuraamisen suhteen.

Politiikan kiinnostavuus on trendinomaisesti kasvanut vuosituhaten alun lukemista. Kehitys on selvästi yhteyksissä siihen, että puolueilla on kansalaisten silmissä aiemmin selkeämmin tunnistettavissa olevat ideologiset profiilit ja selkeämmät politiikkavaihtoehdot.

Politiikan kehittyminen kansalaisten silmissä aiempaa myönteisempään suuntaan on siis kaksijakoista. Se ei ole enää samalla tavoin puuduttavaa ja yhdentekevää pienen piirin kabinettipolitikoita kuin 20 vuotta aiemmin, mutta eivät suomalaiset sentään tohdi vielä ylistysvirsiä suomalaiselle politiikalle laulaa; eivät edes nykyisten hallituspuolueiden kannattajat.

Kokonaisuutena tarkastellen vain 15 prosenttia sanoo politiikan kehittyneen viime vuosina parempaan suuntaan (ks. Kuvio 2, s. 4). 62 prosentin mielestä tällainen näkemys kuvaa vähintäänkin melko huonosti omaa käsitystä politiikasta.

Pahnanpohjimmaisena politiikkaa koskevien kuvausten listalla sijaitsee näkemys, jonka mukaan suomalainen politiikka kuuntelee tarkoin kansalaisten mielipiteitä ja toteuttaa kansan tahtoa. Kaksi kolmesta (68 %) ei koe tämän kuvaavan politiikkamme tilaa nykyisin. Demokratian hyvään toteutumiseen on suomalaisten silmissä vielä matkaa ja moite kohdistuu kaikkiin puolueisiin.

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 045 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 15.–27.9.2023. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

Viitteet

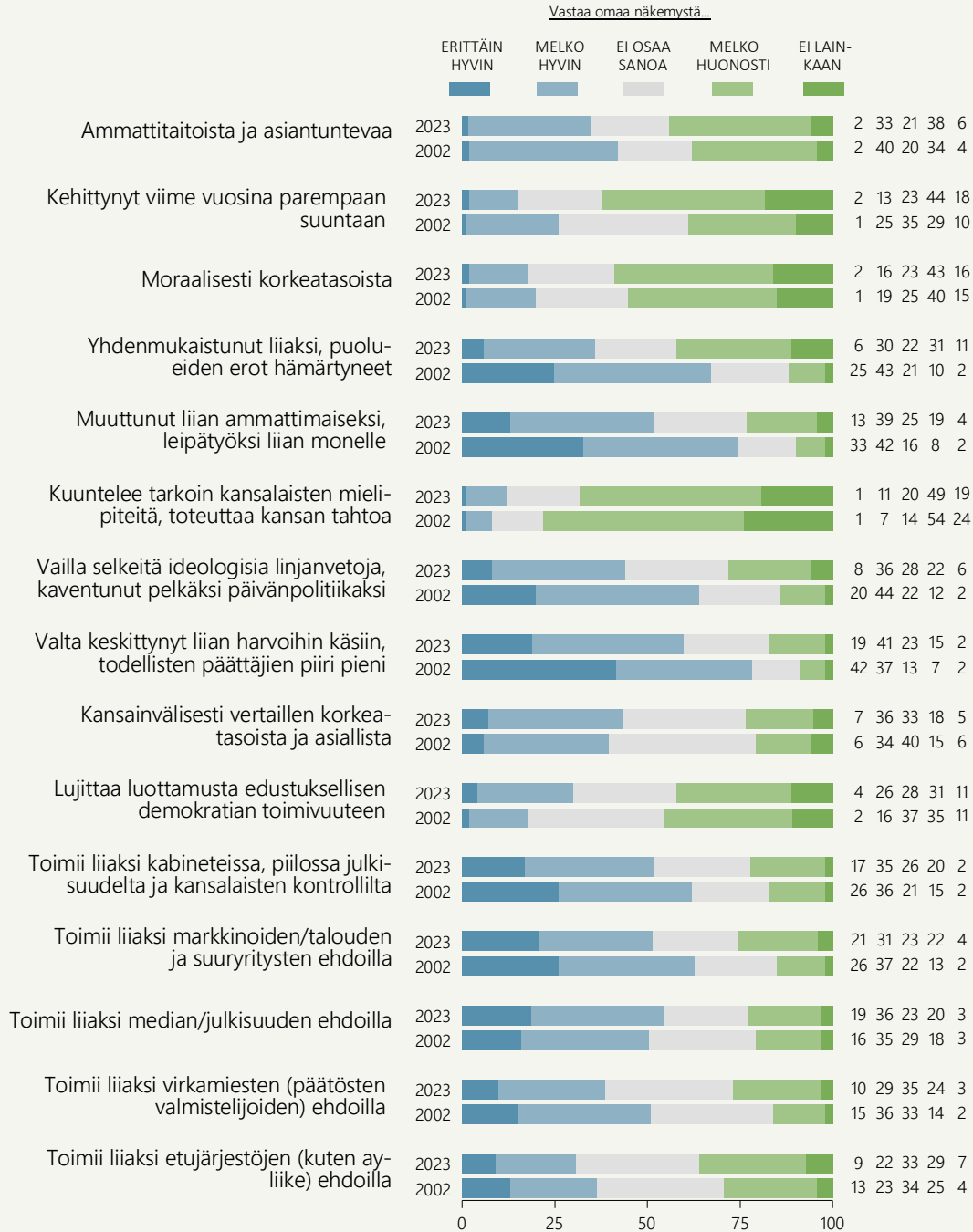
- 1 Kiljunen ja Torvi (2003).
- 2 Ibid.
- 3 Liike Nytin ja kristillisdemokraattien tuloksiin on suhtauduttava suuntaa antavina otosten pienen koon vuoksi.
- 4 Metelinen (2023a).
- 5 Metelinen (2022).
- 6 Vastaajien näkemysten yhteydet havaitaan sekä vastausten korrelaatioiden että faktorianalyysin tarkastelussa, mutta ne näkyvät myös väestöryhmittäisessä erittelyssä siinä, että huomattava osa päähallituspuolueiden, kokoomuksen ja perussuomalaisten, kannattajista ovat taipuvaisia ajattelemaan samansuuntaisesti liiallisesta etujärjestö- ja EU-painotteisuudesta politiikassa ja torjumaan liian talous- ja markkinavetoisuuden politiikassa.
- 7 Metelinen (2023b).
- 8 Vähäistä suurempi osa ilmaisee pettymyksensä äänestämäänsä puolueeseen ainoastaan Liike Nytin äänestäjien joukossa (26 %), mutta vastaajaryhmän pienuuden vuoksi tulokseen on suhtauduttava ainoastaan suuntaa antavasti. Kysymysmuotoilu viittaa siihen, että pettyneet ovat muita puolueita enemmän siirtyneet kyseisen puolueen äänestäjiksi.
- 9 Haavisto (2020).
- 10 Metelinen (2022).
- 11 Metelinen (2023c).

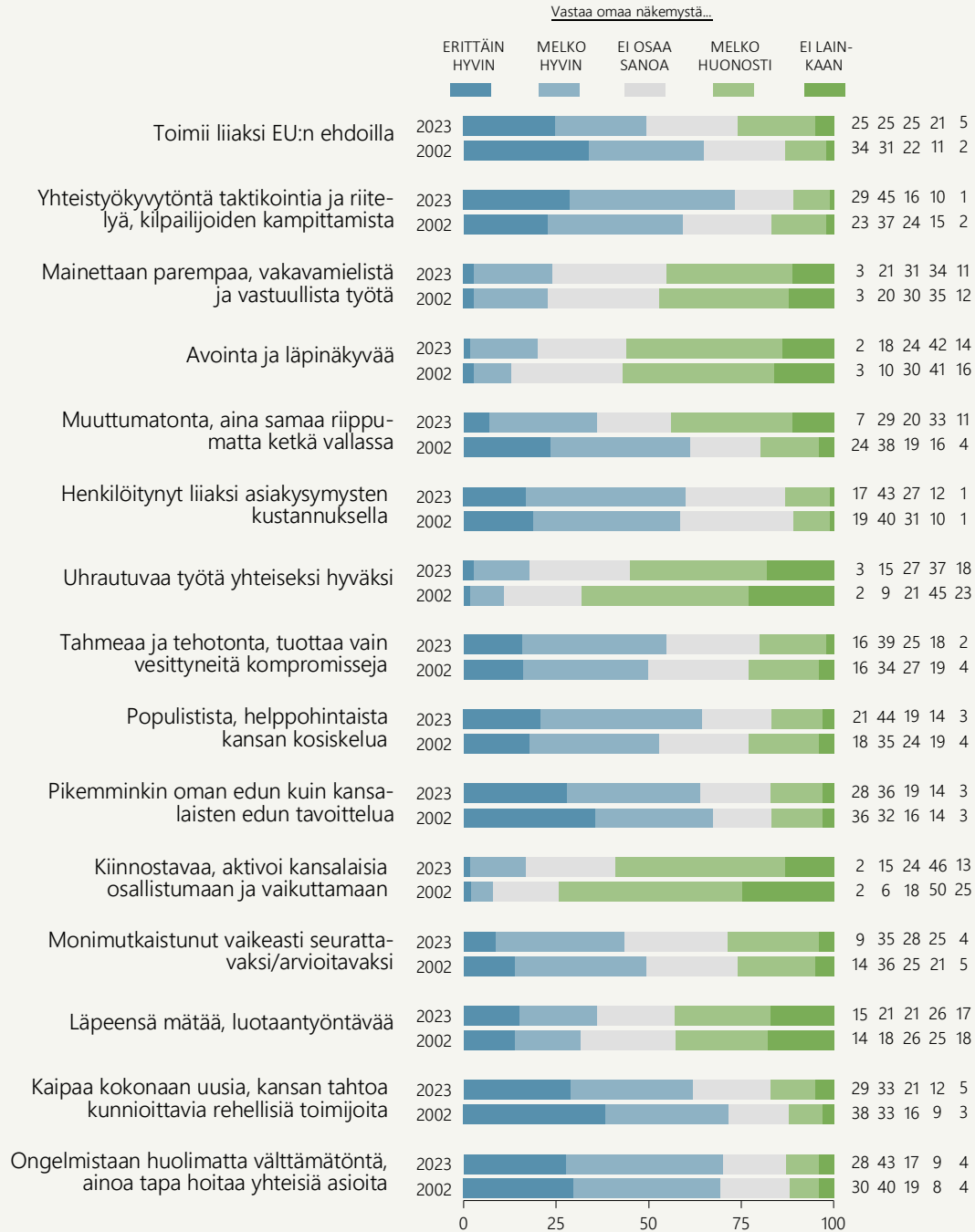
Lähteet

- Haavisto, I. (2020). Poliitiikan poikkeustila – Koronakriisi yhdisti suomalaiset, EVA Analyysi No 81, <https://www.eva.fi/blog/2020/04/30/koronakriisi-yhdisti-suomalaiset-demokratiaan-tyytyvaisia-ennatysmaara/>
- Kiljunen, P. ja Torvi, K. (2003). Vaatelias vaalikansa – Raportti suomalaisten asenteista 2003, Taloustieto Oy, Helsinki 2003, <https://www.eva.fi/blog/2003/03/01/vaatelias-vaalikansa/>
- Metelinen, S. (2022). Valta tasapainossa – Suomen valtarakenteet ovat kansalaisten mielestä kohdillaan, EVA Analyysi No III, <https://www.eva.fi/blog/2022/07/19/suomen-valta-rakenteet-ovat-kansalaisten-mielesta-kohdillaan/>
- Metelinen, S. (2023a). Nato-myönteisyys yhdistää laajasti suomalaisia – EU-myönteisyys huipussaan, EVA Artikkel, <https://www.eva.fi/blog/2023/11/28/nato-myonteisyys-yhdistaa-laajasti-suomalaisia-eu-myonteisyys-huipussaan/>
- Metelinen, S. (2023b). Naisten ja miesten puoluesuosikit – näin äänestäminen eriytyy, EVA Blogi, <https://www.eva.fi/blog/2023/03/18/naisten-ja-miesten-puoluesuosikit-nain-aanestaminen-eriytyy/>
- Metelinen, S. (2023c). Talouskriisin ohella suomalaisia huolettavat yhä enemmän väkivallanteot ja levottomuudet, EVA Artikkel, <https://www.eva.fi/blog/2023/12/20/talouskriisin-ohella-suomalaisia-huolettavat-yha-enemman-vakivallanteot-ja-levottomuudet/>

Liitekuvio

Näkemykset suomalaisesta politiikasta ja sen tunnuspiirteistä syksyllä 2002 ja syksyllä 2023 (%)





eva

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)